

INŠTITÚT
LADISLAVA
HANUSA

Esejistická súťaž sv. Tomáša Morusa

Téma 2024

Došlo v prípade obvinenia fínskej
političky Päivi Räsänen k porušeniu
náboženskej slobody?

3. miesto – Martin Mach

Univerzita Palackého v Olomouci

Došlo v prípade obvinenia fínskej političky Päivi Räsänen k porušeniu náboženskej slobody?

Úvod

Bývalou finskou ministryni vnitra a súčasnou poslankyni Päivi Räsänen čaká súdny proces. Už tretí v tej samej veci. Prokurátor ji obviňuje z podnecovania k nenávisti. Päivi Räsänen však argumentuje slobodou prejavu a náboženskou slobodou.¹ Pretože sa prípad stal medzinárodne mediálne známym, objavili sa názory, že sa v prípade Päivi Räsänen jedná o porušenie jej náboženskej slobody. Autor sa v rámci svojho zamyšlenia zameria na najdôležitejšie aspekty tohto prípadu s cieľom zodpovedania otázky, či došlo či nedošlo v prípade Päivi Räsänen k porušeniu náboženskej slobody. Vzhľadom k aktuálnemu stavu poznániu tohto prípadu autorom a po seznámení sa s obsahom inkriminovaných výrokov však autor súhlasí so zmienenými názorami a osobne predpokladá, že v prípade Päivi Räsänen došlo k porušeniu jej náboženskej slobody.

Stat'

V rámci celého prípadu je podstatný zejména príspevok na sociálnu sieť X od Päivi Räsänen z roku 2019 kritizujúci sponzorovanie Helsinky Pride 2019 jednou z dvoch štátnych cirkví, a to evanjelicko-luteránskou, ktorou je Päivi Räsänen sama členkou. Podnecovanie k nenávisti spadá podľa finského trestného práva pod aktivity, ktoré podporujú diskrimináciu a porušovanie ľudských práv, ktoré sa zaštatujú pod válečné zločiny a zločiny proti ľudskosti.² Na úrovni medzinárodného práva pak mluvíme o porušení zákazu diskriminácie³ a ochrany súkromného života⁴. Päivou Räsänen a kolíziou týchto práv s právom na slobodu prejavu a náboženského vyznania Päivi Räsänen.⁵ V tejto súvislosti boli skúmané tiež jej výroky v rádiu a v knihe z roku 2004 súvisiace s jej náboženským presvedčením.⁶ A z toho vychádzajú pohľady oboch strán. Žalujúca strana zde vidí podnecovanie k nenávisti a dehonestujúce výroky voči LGBT komunitě, žalovaná strana pak apeluje na slobodu prejavu v súlade s náboženským cítením jednotlivca opakovaně deklarujúci dôstojnosť všetkých ľudí. Tedy bez znakov diskriminácie tvrzenou protistranou.

¹ Autor by zde raději volil pojem „sloboda náboženského vyznania“, jelikož Evropská úmluva o ochrane ľudských práv a slobod ani Listina EU, na ktoré sa odkazuje, termín „náboženská sloboda“ nedefinuje. Vychází ovšem ze zadání a pro návaznost textu bude používat pojem „náboženská sloboda“.

² Článek 6.4, Laki kansainvälisistä rikoksista, 2008.

³ Evropská úmluva o ochrane ľudských práv a slobod ze dne 4. 11. 1950, Řím, sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., čl. 9, odst. 2.

⁴ Tamtéž, čl. 8.

⁵ Tamtéž, čl. 10.

⁶ Problematická pro prokuraturu se jevila například věta „...a stvořil je jako muže a ženu“, což však očividně nejsou slova autorky práce, ale citace z Bible a sice Genesis 1,27.

Jak již bylo zmíněno, poslankyni Päivi Räsänen v této záležitosti čeká již třetí soudní řízení. I když byla osvobozena Helsinským městským soudem i Helsinským odvolacím soudem, prokurátor se dovolal k Nejvyššímu soudu Finska. A přesto, že autor souhlasí s využitím všech zákonných prostředků pro dosažení práva, v tomto případě v dovolání k Nejvyššímu soudu spatřuje neúměrný zásah do práv Päivi Räsänen. Vzhledem k absenci nových důkazů či čehokoliv, co by přineslo změnu aktuálního stavu v případě lze předpokládat, že i Nejvyšší soud Finska rozhodne v souladu s předchozími soudními rozhodnutími. Pro prokuraturu Finska je to pouze další vleklý spor, pro Päivi Räsänen je to však velký zásah do života, který se táhne již několik let. V rámci akademické obce existuje široká shoda,⁷ že i samotné soudní řízení, zvláště dlouholeté je pro obviněného stresující a zasahující do soukromí, je pro obviněného trestem. Zvláště viditelné je to právě v případě Päivi Räsänen, která byla již dvakrát zproštěna obvinění, a přesto ji čeká třetí soudní řízení. Společně s tím, že se jedná o osobu veřejně známou a její případ je značně medializován, může mít průběh i výsledek tohoto případu negativní dopad pro širokou veřejnost v podobě strachu projevit své náboženské přesvědčení v rámci náboženské svobody.

Pro prokuraturu, jak psal autor výše, se jedná o vleklý spor, je proto vhodné zaměřit se i na protistranu, což znamená, jak lze vnímat tento případ z pohledu obžalované. Z jejího pohledu se případ může jevit jako snaha o cenzuru a porušení svobody projevu⁸ a náboženské svobody.⁹ Jeho součástí totiž není jen zmiňovaný příspěvek a několik let stará brožura citující Bibli, ale i výroky Päivi Räsänen v rozhovoru v rádiu. Tyto výroky z rozhlasového vysílání nejsou pouze zkoumány, ale prokuratura přímo požadovala odstranění záznamů těchto rozhovorů z archivu rádia, aby si je nebylo možné zpětně poslechnout.¹⁰ V případě alespoň jednoho odsuzujícího rozsudku by bylo vhodné na základě proporčního testu rozhodnout, zda je či není vhodné její výroky smazat.¹¹ Vzhledem k absenci takového rozsudku však autor v daném chování spatřuje naplnění podstaty cenzury. Zároveň i samotná klasifikace podněcování k nenávisti vůči LGBT komunitě v tomto případě není zcela zřejmá. V obdobném případě dvou litevských občanů, Pijuse Beizarase a Mangirdase Levickase, bylo podněcování k nenávisti vůči LGBT komunitě zjevné v komentářích pod jejich fotografií na sociální síti, které obsahovaly výhrůžky a byly nenávistivého charakteru. Na to upozornil i Evropský soud pro lidská práva, který ve svém rozsudku

⁷ Více to například rozebírá Malcolm Feeley ve své knize: FEELEY, M., M. *The Process is the Punishment: Handling Cases in a Lower Criminal Court*. New York: Russell Sage Foundation, 1992.

⁸ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod ze dne 4. 11. 1950, Řím, sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., čl. 10.

⁹ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod ze dne 4. 11. 1950, Řím, sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., čl. 14.

¹⁰ Räsänen has won on one point; prosecutor drops charge for radio show [online]. *cne.news*, 19. ledna 2024 [cit. 14 října 2024]. Dostupné z: <https://cne.news/article/4070-rasanen-has-won-on-one-point-prosecutor-drops-charge-for-radio-show>.

¹¹ Tedy zda u konkrétních výroků převládne právo veřejnosti být informován o případných nevhodných názorech osoby veřejně činné, která je povinná snést větší zásah do svého soukromí a svých osobnostních práv, či zda se jedná o výroky natolik nevhodné do společnosti, že převládne požadavek na smazání těchto výroků.

ve věci Beizaras and Levickas vs. Lithuania tyto komentáře přímo zmiňuje¹² a i z pohledu autora se jedná o nenávistné komentáře proti LGBT komunitě nade vší pochybnost. A právě tuto zjevnost v případě výroků Päivi Räsänen autor v tomto případě postrádá. Z pohledu autora problematickým aspektem v dané kauze však je, že se ve všech žalovaných výrocích jedná o názory vyplývající z náboženského přesvědčení. Jak se projeví tento aspekt do celkové podoby případu?

Pro zodpovězení této dílčí otázky, díky které pak bude možné odpovědět na otázku z úvodu a odpověď podložit jasnou argumentační linií, je nutné jasně si vydefinovat náboženskou svobodu. Jak konstatuje Helena Morozová, existuje několik definic náboženské svobody, ovšem jedná se o značně obecné definice.¹³ Dle autora je ovšem možné vycházet ze čtyř skutečností.

- 1) „Nikdo nesmí být stíhán pro své názory, i náboženské, jestliže jejich projev neporušuje veřejný pořádek stanovený zákonem.“¹⁴
- 2) Finsko, jako člen Rady Evropy i Evropské unie se zavázalo k dodržování mezinárodních smluv a evropského práva, přičemž čl. 9, čl. 14 a čl. 12 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy a článek 10 Listiny základních práv EU se explicitně náboženskou svobodou zabývají.
- 3) Náboženskou svobodu můžeme dělit na formu vnitřní (*forum internum*) a formu vnější (*forum externum*). Forma vnější pak zaručuje jedinci právo projevovat své náboženské přesvědčení navenek.¹⁵ Tato vnější forma lze omezit, ale jen v odůvodněných případech v souladu se zákonem.
- 4) Finsko je členem Evropské unie, která vznikala na křesťanských hodnotách, proto popření křesťanských hodnot by se dalo vykládat jako popření základních hodnot EU.

Z výše uvedeného vyplývá, že Finsko má závazek dodržovat náboženskou svobodu a tento závazek je právně vymahatelný.

Vzhledem k podstatě výroků Päivi Räsänen, které vycházejí z jí citované Bible a jejího náboženského přesvědčení, lze hovořit o chování spadající do náboženské svobody a sice *forum externum*. Ta lze omezit, ale jen v odůvodněných případech. Tedy, možnost žaloby zde v obecné rovině je a autor si umí představit situaci, kdy k ní může dojít i za tvrzení vycházející z odvolávání se na konkrétní pasáž Bible, jelikož v rámci křesťanství se nevyužívá gramatického (jazykového) doslovného výkladu, ale metody teleologické (účelové). V případě výroků Päivi Räsänen je však třeba posoudit, zda kromě Bible jde o názor uznávaný v křesťanství. Cíleně se jedná o pojem křesťanství, nikoliv jen o názor luteránské církve, neboť Evropská unie odvozuje své

¹² Bod 1.10 [file:///C:/Users/42073/Dropbox/My%20PC%20\(LAPTOP-95BB7PG5\)/Downloads/CASE%20OF%20BEIZARAS%20AND%20LEVICKAS%20v.%20LITHUANIA.pdf](file:///C:/Users/42073/Dropbox/My%20PC%20(LAPTOP-95BB7PG5)/Downloads/CASE%20OF%20BEIZARAS%20AND%20LEVICKAS%20v.%20LITHUANIA.pdf)

¹³ MOROZOVÁ, H. Svoboda vyznání a její limity [online]. *pravni prostor.cz*, 9. února 2017 [cit. 14. října 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ustavni-pravo/svoboda-vyznani-a-jeji-limity>.

¹⁴ HRDINA, I., A. *Texty ke studiu konfesního práva I. Evropa a USA*. Praha: Karolinum, 2006, s. 138.

¹⁵ SPRATEK, D. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, s. 16.

hodnoty z křesťanství jakožto celku v souladu s ekumenou. A na tvrzeních Päivi Räsänen je v rámci křesťanství shoda. Katolická církev, nejpočetnější křesťanská církev, tyto otázky týkající se manželství, včetně požadavku na rozdílnost pohlaví v manželském svazku, označuje cenzurou s jistotou *Sentencia certa(e)*.¹⁶ Samotné označení cenzura značí teologickou pravdu v katolické dogmatice, která může mít různé jistoty. Jistota *Sentencia certa(e)* znamená tvrzení teologicky jisté, i když nedošlo k samotnému vyhlášení jako dogma, ale jedná se o důsledek jiných již vyhlášených dogmat a pravd, jenž jsou přirozeně poznatelné.¹⁷

Z výše uvedeného se tedy autorovi jeví očividné, že i když náboženská svoboda není právem absolutním, ale právem relativním, stále se jedná o právo jednotlivce, které lze omezit jen ve specifických situacích, kdy převáží v rámci kolize dvou práv jiný zájem či právo. Vzhledem k tomu, že výrok Päivi Räsänen je v souladu s výkladem křesťanské nauky a tato nauka, respektive její hodnoty, je brána jako součást základních hodnot EU, které je Finsko členem, nelze její názory brát jako trestný čin. Což ostatně potvrdil Helsinský městský soud i Helsinský odvolací soud.

Závěr

V rámci předložené práce se autor soustředí na případ bývalé finské ministryně vnitra a současné poslankyně Päivi Räsänen, kterou finská prokuratura obviňuje z podněcování k nenávisti. Jelikož Päivi Räsänen argumentuje svobodou projevu a náboženskou svobodou, zaměřil se autor na nejdůležitější aspekty tohoto případu s cílem zodpovězení otázky, zda došlo či nedošlo v případě Päivi Räsänen k porušení náboženské svobody. Pro zodpovězení dané otázky autor nejprve identifikoval sporná tvrzení v případě, stanoviska jednotlivých stran a zaměřil se na náboženský aspekt daných tvrzení. Protože se otázka týká náboženské svobody, zaměřil se autor na náboženskou svobodu a její případné omezení. V tomto kontextu autor představil čtyři body, které považuje vzhledem k případu a s ohledem na náboženskou svobodu za relevantní k případu Päivi Räsänen. Na základě zmíněných skutečností pak autor dospěl k závěru, že v případě Päivi Räsänen došlo k porušení náboženské svobody. Autor tak potvrdil svou hypotézu vyslovenou v úvodu této práce. Vzhledem k velkému mediálnímu dosahu případu, nejen kvůli skutečnosti že Päivi Räsänen je osoba veřejně činná, může mít tento případ výrazný negativní dopad na náboženskou svobodu nejen pro ni, ale zejména pro celou společnost, jelikož se jednotlivci budou bát postihu za vyjádření svého náboženského přesvědčení formou *forum externum*. Samotný postih za vyjádření nemusí být pouze forma odnětí svobody, nebo finanční postih, ale v takovýchto případech je samotným trestem například 13 hodin vysvětlování svých tvrzení na policejní služebně či letitý soudní spor, na čemž se

¹⁶ Podstatnými vlastnosti manželství jsou jedinnost (monogamie) a nerozlučitelnost.

¹⁷ ZAHRADNÍČEK, P. Katolická dogmatika – systematický přehled a věroučné cenzury [online]. fatym.com, 31. srpna 2013 [cit. 14. října 2024]. Dostupné z: <https://www.fatym.com/view.php?navezclanku=katolicka-dogmatika-systematicky-prehled-a-veroucne-cenzury&cislocclanku=2013080139>.

shoduje i akademická obec. V rámci zachování demokratického zřízení státu je takovéto umlčování nežádoucí jev, a proto by Päivi Räsänen měla být shledána nevinnou v plném rozsahu, ale zároveň by měl Nejvyšší soud Finska upozornit, že se jedná o ojedinělý exces a náboženská svoboda u občanů Finska nebude omezována.

Slova od úvodu po závěr

Bez poznámek pod čarou: 1.526

S poznámkami pod čarou: 1.861

Seznam zdrojů

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod ze dne 4. 11. 1950, Řím, sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

FEELEY, M., M. *The Process is the Punishment: Handling Cases in a Lower Criminal Court*. New York: Russell Sage Foundation, 1992.

HRDINA, I., A. *Texty ke studiu konfesního práva I. Evropa a USA*. Praha: Karolinum, 2006, 321 s.

MOZOROVÁ, H. Svoboda vyznání a její limity [online]. *pravni prostor.cz*, 9. února 2017 [cit. 14. října 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ustavni-pravo/svoboda-vyznani-a-jeji-limity>.

Räsänen has won on one point; prosecutor drops charge for radio show [online]. *cne.news*, 19. ledna 2024 [cit. 14. října 2024]. Dostupné z: <https://cne.news/article/4070-rasanen-has-won-on-one-point-prosecutor-drops-charge-for-radio-show>.

SPRATEK, D. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s.

ZAHRADNÍČEK, P. Katolická dogmatika – systematický přehled a věroučné cenzury [online]. *fatym.com*, 31. srpna 2013 [cit. 14. října 2024]. Dostupné z: <https://www.fatym.com/view.php?navezclanku=katolicka-dogmatika-systematicky-prehled-a-veroucne-cenzury&cisloclanku=2013080139>.